

же просто вдається до насильства, як це вона робила у давні часи та середньовіччя, але при цьому ще використовує сучасну військову техніку та знаходить виправдання своїм діям.

Основним механізмом формування екологічної культури має стати цілеспрямована система екологічної освіти, що охоплює всі ланки дошкільної, початкової, середньої, вищої освіти, підвищення кваліфікації, перепідготовки кадрів, пропаганди та популяризації наукових знань.

Література:

1. Марцева Л. А. Проблеми екологічної освіти та виховання екологічної культури студентів вищих навчальних закладів. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук, пр.: У 2 ч. К.: Вінниця, 2002.
2. Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку. Інформаційний огляд. Ріо-де-Жанейро, червень 1992 г.
3. Мамедов Н. М. Экологический контекст современного образования. Педагогическое образование. М., 1993. Вып. 10, 139 с.
4. Мамедов Н.М., Суравегина И.Т. Общеобразовательные цели изучения экологии. Вестник АсЭко, 1995. Вып. 1-2, 207 с.
5. Салтовський О.І. Основи соціальної екології. К.: Наука, 2004. 258 с.
6. Бойчук Ю.Д., Шульга М.В., Цалін Д.С., Дем'яненко В.І. Основи екології та екологічного права. Суми, 2004. 206 с.
7. А. Рессеі. The Human Quality. Oxford, New York: «Pergamon Press», 1977.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ЕКОЛОГІВ

*Фоменко Г.Р., к.т.н., доц., Гунько І.С., асист, Коваленко Л.О., к.т.н., доц., Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків, Україна
fomenkogr@gmail.com*

Сучасний рівень розвитку науки і техніки надає велику значність екологічним питанням. Велика роль приділяється екологічній безпеці, як багатьом технічним системам, так і технологіям. Сучасному суспільству потрібні професійно грамотні спеціалісти із розвинутою екологічною відповідальністю. При підготовці фахівців необхідне формування не тільки загальної, а і екологічної методологічної культури, що пов'язане, як з аналізом, так і вирішенням екологічних проблем. Необхідність такої підготовки обумовлена, з одного боку принципово междисциплінарним характером технічних наук і

технічних знань, а з іншого значним зростанням впливу сучасної техносфери на екологічні параметри існування суспільства.

Методологія це система загальних теоретичних принципів вирішення наукових питань. Необхідно підкреслити, що сучасна методологія розподіляється на окремі види і відмінності методології і залежності від розробляємих методів і конкретної області знань або практичної діяльності. Безумовно, методи, які розробляються в рамках тієї чи іншої науки, можна використовувати і в других науках. Для забезпечення екологічної безпеки при розробці технічних систем і технологій необхідним є впровадження сучасних досягнень науки і техніки. При цьому важливим є використання такого методологічного тезису, як екологічна направленість сучасного наукового пізнання. Природа особлива тим, що містить усі складові елементи системи і рівновагу якої, на жаль, порушує лише людська діяльність. Природа не завжди встигає встановлюватися, тому що випливають процеси саморегуляції, що може означати початок процесів незворотного руйнування. Тому екологічна направленість наукових знань дає можливість обмежень і негативного втручання людей у навколишнє середовище. Необхідним методологічним принципом є системний підхід до прогнозування екологічних явищ та процесів [1].

Екологічна направленість наукового пізнання, системний підхід дуже важливі, при екологічній підготовці майбутніх фахівців. На практиці, частіш за все, системний метод використовується, як міждисциплінарний підхід. Також, безумовно, він має велике значення у підготовці спеціалістів за екологічним напрямком, як в практичній, так і в теоретичній діяльності міждисциплінарний підхід у певній мірі сприяє передбаченню екологічних наслідків тобто їх обмеженню і запобіганню. Методології науки належить важлива роль, оскільки вона формує загальну методологічну культуру майбутніх спеціалістів, орієнтує на системний підхід, розуміння взаємозв'язку, взаємозалежності екологічних процесів. Важливою функцією екологічної освіти є формування екоцентричної свідомості, як важливої складової екологічної культури [2]. Екологічна свідомість екоцентричного типу це сукупність екологічних і природоохоронних уявлень світоглядних позицій та ставлення до природи, стратегії практичної діяльності, спрямованої на природні об'єкти. Основу екологічної свідомості екоцентричного типу складає екоцентричний підхід до світу, який вміщує переконання і принципи, засоби пізнання і діяльності норми і вимоги екологічні і моральні, а також відповідальність майбутнього фахівця за збереження рівноваги між біосферою і техносферою. Система освіти повинна бути побудована таким чином, щоб у світі визначених моральних установок допомогти студенту сформувати навички поведінки і навчити передбачати наслідки своєї професійної діяльності для людини і біосфери. Така позиція дає можливість розглянути становлення екологічної свідомості студентів технічних спеціальностей сумісно із розвитком усіх сфер психічного стану людини, а саме і емоціонально-психічного стану людини, а саме і емоціонально-ціннісною, інтелектуально-пізнавальною та волевою. На основі цього у структурі екологічної

свідомості студентів можливо виділити три взаємопов'язаних компонента: когнитивний, ціннісно-розумовий, діяльнісний.

Когнітивний компонент являє собою пізнавальну і інформаційну функцію особистості студентів технічних спеціальностей. Він вміщує в себе систему загальних і спеціальних знань, на основі яких будується цілісна картина світу, як результат взаємодії біосфери і техносфери, характер практичної діяльності майбутніх спеціалістів у техносфері, набувається готовність і прагнення отримувати, шукати, переробляти інформацію по зниженню негативного впливу атмосфери і творчо використовувати її у своїй практичній діяльності.

Ціннісно-розумовий компонент відображає нормативну функцію і включає цінності і ідеали, в основі яких лежить екоцентрична позиція, соціальні норми і правила, які регулюють повсякденне життя і професійну діяльність фахівців.

Важливим компонентом екологічної свідомості студентів технічних спеціальностей є діялісним. Він характеризує готовність майбутніх спеціалістів до професійної діяльності з екологічним напрямом, тобто, використанням екологічних і інженерних знань в конкретних умовах виробництва.

Екологічну усвідомленість студентів можна розглянути з двох позицій:

– екологічна свідомість, як особистісна якість, що характеризує діяльність людини у соціо-природньому середовищі. Формує ціннісне відношення і мотиваційну сферу як основу, яка впливає на направленість професійної діяльності студентів;

– екологічну свідомість студентів технічних спеціальностей можна визначити, як категорію, яка характеризує специфіку взаємозв'язку майбутніх фахівців, спільноти і навколишнього природного середовища. Ця категорія може бути представлена за допомогою системи таких понять, як екологічне мислення фахівців, їх переконання і принципи, засоби пізнання і діяльності. Визначення «екологічне» в даному випадку представляється, як взаємодія фахівців і навколишнього природного середовища, що забезпечує їх взаємопов'язану стійкість розвитку в умовах якої професійна діяльність і поведінка окремого фахівця підлаштовується до природних процесів і здійснюються у межах дозволенних екологічних і моральних правил, тобто, характеризується високою екологічною культурою [2, 3].

Необхідно звернути увагу, що виховання таких властивостей особистості, як усвідомлення себе частиною цілого, а саме біосфери, рівності людини і інших істот на життя, здатність до діалогу і співпереживання є також необхідним, як і фундаментальні знання про біосферу. Система освіти повинна бути побудована таким чином, щоб в умовах моральних установок допомогти студенту сформувати навички поведінки і навчити передбачати наслідки своєї професійної діяльності для людини і біосфери. Важливим результатом екологічної освіти повинно стати формування свідомості екоцентричного типу, як важливішої складової екологічної культури майбутніх фахівців. Не менш важливість має екологічне виховання, яке можливо розглядати, як соціалізацію

та процес засвоєння людиною визначеної системи екологічних знань, норм та цінностей дозволяючих йому функціонування в якості повноправної частини суспільства.

Таким чином, в процесі підготовки фахівців-екологів необхідно приділяти велику увагу формуванню екологічної свідомості, культури, знань та поведінки гармонічних з природою.

Література:

1. Салтовський О.І. Основи соціально екології: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2004. 382 с.
2. Stapp W.M. The Concept of Environmental Education // The Journal of Environmental Education. 2009. № 1, p. 51.
3. Саєнко Т.В. Екологічна освіта в Україні – досягнення і перспективи. Екологічний вісник, 2004. № 5, с. 20.

ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ ПРИ ВИВЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

*Хоботова Е.Б., д.х.н., проф.,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
м. Харків, Україна
elinahobotova@gmail.com*

Поглиблення світогляду студентів та підвищення професійної підготовки фахівців має спиратися на розвиток вітчизняної системи освіти. У цьому виховна робота – невід'ємна частина діяльності викладачів вищої школи. Метою даної роботи є виховання високопрофесійної, творчої, морально зрілої та соціально компетентної особистості, активізація самореалізації та самовдосконалення молодих громадян України із встановленням на майбутню професійну діяльність. Організація та зміст виховної роботи повинні бути адаптовані до специфіки студентських колективів та орієнтовані на самоосвіту та самовиховання майбутніх фахівців.

Основний час для проведення виховної роботи – це кураторські години збори студентів, бесіди, зустрічі з представниками правоохоронних органів, учасниками бойових дій, екскурсії, конференції, засідання наукових гуртків, творчі заходи та заходи, присвячені пам'ятним датам. Однак виховна робота не повинна обмежуватися лише позааудиторною діяльністю, можливо і необхідно проводити її невідривно від процесу навчання. Зміст досліджуваних насамперед гуманітарних предметів (педагогіка, психологія, філософія, культурологія, політологія та ін.) формує загальну та професійну культуру, озброює студентів знаннями, що допомагають стати всебічно розвиненою особистістю, здатною